

ΣΧΟΛΙΑ – ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΛΑΤΩΝ • ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ ΣΤ-Ι

1. Ο Παλαμήδης κατά την παράδοση εφηύρε τους αριθμούς. Και οι τρεις μεγάλοι τραγικοί έγραψαν τραγωδίες με ήρωα τον Παλαμήδη.
2. Σε αυτό το σημείο ο Σωκράτης συνεχίζει τη διερεύνηση ενός μείζονος ζητήματος της *Πολιτείας*, που διακόπηκε από παρεκβάσεις από το 5ο μέχρι το 7ο βιβλίο, τη σχέση δικαιοσύνης και ευτυχίας ή δυστυχίας που προκαλεί στο βίο των δικαίων. (βλ. Σκουτερόπουλος, *Πλάτων Πολιτεία*, σ. 876)
3. Η κοινοκτημοσύνη είναι ένας από τους οραματισμούς του Πλάτωνα στην ιδεώδη πολιτεία του. Προκαλεί εντύπωση η κοινοκτημοσύνη ακόμα και στις συντρόφους και στα παιδιά. Αυτό συνάδει με την απρόσκοπτη ενασχόληση των αρχόντων με το κοινό καλό, εφόσον έτσι θα απουσιάζει η εμπλοκή, πρακτική και συναισθηματική, με την προσωπική ζωή και τα συνεπακόλουθά της. Σε αυτό θα συμβάλει και η άρση της προσωπικής περιουσίας, καθότι ο πλούτος είναι, όπως πιστεύει, βασικός λόγος φθοράς του ατόμου και συνεπακόλουθα του πολιτεύματος (βλ. και Α.Ε. Taylor, *Πλάτων, ο άνθρωπος και το έργο του*, σελ. 326).
4. Δικαίωμα στην εξουσία της πολιτείας έχουν οι φύλακες, οι οποίοι θα εντρυφήσουν στην ουσία της παιδείας και την ουσία των όντων, την αλήθεια. Η κοινωνική διαστρωμάτωση της πολιτείας έχει τους φύλακες –άρχοντες στην κορυφή της πυραμίδας-, τους επίκουρους, που είναι η επόμενη βαθμίδα και επιβοηθούν το τόσο απαιτητικό έργο των αρχόντων με την ευθυμία που δείχνουν στη φύλαξη της χώρας, ενώ στη βάση είναι οι δημιουργοί, οι εργάτες, οι έμποροι κ.λπ., όσοι με τη δράση τους συμβάλλουν στην οικονομική ευμάρεια της πολιτείας. Έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί η αντιστοιχία που γίνεται ανάμεσα στις τρεις τάξεις και τα τρία μέρη της ψυχής: στους άρχοντες αντιστοιχεί το λογικό μέρος (λογιστικό), αφού πρέπει να καθοδηγούνται από τη λογική, στους επίκουρους φύλακες το θυμωειδές, το συναίσθημα δηλαδή, καθότι, η άμυνα της πόλης απαιτεί αυταπάρνηση και ενθουσιασμό που το συναίσθημα της φιλοπατρίας υποβάλλει. Τέλος, στους δημιουργούς, την κατώτερη τάξη, αντιστοιχεί το επιθυμητικό μέρος, τα ένστικτα, χωρίς τα οποία, κυρίως το ένστικτο της επιβίωσης, σίγουρα δε θα ρίχνονταν με τόσο σθένος στην εργασία. Θα γίνει αναφορά στις δυνάμεις αυτές της ψυχής και στο πώς πρέπει να προτάσσεται το λογικό μέρος για να υπάρξει υγιής διακυβέρνηση. Η

- υποχώρηση αυτού στα άλλα μέρη συνιστά έκπτωση της ψυχής και επιφέρει αυτόματα και τη φθορά του πολιτεύματος.
5. Ο Πλάτωνας θεωρεί το πέμπτο μέχρι και το έβδομο βιβλίο παρέκβαση, καθώς και το δεύτερο μέχρι το τέταρτο βιβλίο, όπου επιχειρεί τον προσδιορισμό της έννοιας της δικαιοσύνης.
 6. Ο Γλαύκωνας εδώ εννοεί την πόλη των φιλοσόφων-βασιλέων, καθώς και τον ίδιο το φιλόσοφο-βασιλιά (J.Adam και Σκουτερόπουλος).
 7. Ο Σωκράτης αναφέρεται σε νοσηρές μορφές πολιτευμάτων, αποτέλεσμα της σταδιακής φθοράς των δομών της πόλης. Η προσέγγιση αυτή έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί γίνεται μέσα από την αντιστοίχιση της πολιτικής με την ψυχική ζωή του ατόμου.
 8. Στο έκτο και το έβδομο βιβλίο σκιαγράφησε το πολίτευμα της άριστης πόλης.
 9. Στόχος του εδώ είναι, μέσα από την αντιπαραβολή των πολιτευμάτων της αριστοκρατίας και της τυραννίδας, η σύγκριση του άριστου με το χειρίστο άνθρωπο και οι απολαβές που έχει ο καθένας. Σίγουρα ο άριστος γίνεται ευτυχής και ο άδικος, δυστυχής.
 10. Ο σοφιστής Θρασύμαχος από τη Χαλκηδόνα, ένα από τα πρόσωπα της *Πολιτείας* επίσης, υπήρξε μεγάλος αντίπαλος του Σωκράτη. Βασική του θέση ήταν ότι το δίκαιο είναι το συμφέρον του εκάστοτε ισχυρότερου, άποψη που κυριαρχούσε κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου στην Αθήνα, σύμφωνα με τον Θουκυδίδη. Η κριτική του στάση απέναντι στο θείο, επίσης, τον έφερε αντιμέτωπο με τη μεταφυσική θεμελίωση της ηθικής που αντιπροσώπευε ο Σωκράτης (Φιλοσοφικό κοινωνιολογικό λεξικό, σ. 278).
 11. Η άποψη του Σωκράτη ότι η εσωτερική ανταρσία στην άρχουσα τάξη οδηγεί στην αυτοκατάλυσή της συναντάται ξανά στις αρχές του 20ού αι. από τον Pareto, θεωρητικό του ολοκληρωτισμού (Σκουτερόπουλος).
 12. Υπάρχει μια παιγνιώδης διάθεση στην αναφορά στις Μούσες. Ίσως έμμεσα διαμηνύει στον αναγνώστη ότι αυτά που ακολουθούν δεν είναι αποδεδειγμένα επιστημονικά (Σκουτερόπουλος). Γενικά, η στάση του Πλάτωνα απέναντι στην ποίηση, τόσο του Ομήρου και του Ησιόδου όσο και των τραγωδών, είναι αρνητική, όπως θα τεκμηριωθεί και στο δέκατο βιβλίο της *Πολιτείας*, καθώς θεωρεί ότι η έξαρση του θυμοειδούς, που είναι αλληλένδετο με την τέχνη, εμποδίζει τη λογική θέαση των πραγμάτων. Επιπλέον, προβάλλει αδύναμη την υπόσταση των θεών, σπέρνοντας αμφιβολίες στην ψυχή των νέων.
 13. Το θείο γένος (θείον γεννητόν) είναι ολόκληρος ο αισθητός κόσμος. Ως γέννημα, αναδείχθηκε από το χάος, το οποίο ο θεός το έβαλε σε τάξη (*Τίμαιος* 30α4).
 14. Δυσνόητη και κρυπτογραφημένη η σημασία του αριθμού, καθώς και το χωρίο που ακολουθεί (όπως παραδέχεται και ο Adam). Σύμφωνα με υπολογισμούς, ίσως εκφράζει τη συντομότερη δυνατή περίοδο εγκυμοσύνης του ανθρώπου, -216 ημέρες- ή τη δυνατή διάρκεια μιας ανθρώπινης ζωής - 100 χρόνια. Οι ερμηνείες που δίνονται είναι πολλές, από την ακλόνητη πίστη του στις αρχές του σύμπαντος μέχρι το ότι μπορεί και να αστειεύεται (Σκουτερόπουλος).
 15. Εδώ αναφέρεται στην ατυχή επιλογή συντρόφου και σε λανθασμένη χρονική στιγμή, με αποτέλεσμα τη σύγχυση στην κοινωνία. Κατά μία άποψη (Guthrie), οτιδήποτε σχετίζεται με το χρόνο είναι καταδικασμένο στη φθορά (Σκουτερόπουλος).

16. Στην Ησιόδεια *Θεογονία* αναφέρεται η διάκριση των γενών που αντιστοιχούν στα ποιοτικά κριτήρια των ανθρώπινων χαρακτήρων σε σχέση με την καταγωγή τους. Αντίστοιχα ο Πλάτωνας αναφέρεται στο γενναίον ψεύδος, το μύθο που διακρίνει στα συγκεκριμένα μέταλλα τους ανθρώπους, οι οποίοι προήλθαν από τα έγκατα της γης. Εδώ αναφέρεται στην αναγκαιότητα να γίνει διάκριση στην ποιότητα των χαρακτήρων που πρέπει να διαθέτουν οι φύλακες-άρχοντες προκειμένου να διασφαλίσουν τη γαλήνη στην πολιτεία.
17. Η απόκτηση περιουσίας από την ανώτερη τάξη εμφανίζεται εδώ ως προοίμιο της διαφθοράς του άριστου πολιτεύματος. Από το σημείο αυτό θα ξεκινήσει μια αριστουργηματική περιγραφή της πορείας του εκφυλισμού των πολιτευμάτων, μέχρι και στα μέσα του ένατου βιβλίου (κατά τον Jaeger, η πολιτική σύλληψη και η απόδοσή της εδώ είναι παγκόσμια πρωτοτυπία).
18. Θεωρείται ότι υπονοεί τους Σπαρτιάτες, από όπου εκπηγάει άλλωστε και το τιμοκρατικό πολίτευμα.
19. Βασική η σχέση πατέρα-γιου και τόσο στενά συνυφασμένη με τη διάπλαση του χαρακτήρα του νέου. Όσον αφορά τη μητέρα, το μοναδικό γυναικείο πρόσωπο του έργου, λέγεται ότι αντιστοιχεί στην ίδια τη μητέρα του Πλάτωνα, την Περικτιόνη, που είχε στη σκιά της τον πατέρα του, Αρίστων (Wilamowitz).
20. Πρόκειται για εσκεμμένη παραφθορά των στίχων 451 και 570 του Αισχύλου στους *Επτά επί Θήβας* (Adam).
21. Η τρίτη κοινωνική ομάδα των κηφήνων είναι είτε πρώην πλούσιοι που σπατάλησαν την περιουσία τους (άκεντροι) είτε απατεώνες καιροσκόποι (με κεντρί).
22. Όταν το επιθυμητικό μέρος, όπου εδράζονται τα ένστικτα, κυριεύσει τον ολιγαρχικό άνθρωπο, όπως και τον άριστο, αυτός τυφλώνεται από το κηνήγι του κέρδους και των ηδονών. Επομένως, κάθε δυνατότητα συνετής διαχείρισης του προσωπικού του βίου και συνεπώς του πολιτικού, καταποντίζεται.
23. Κατά τον Αριστοφάνη (*Πλούτος*, στ. 90-910, ο θεός του πλούτου ήταν τυφλός. Επομένως, η υποταγή στον πλούτο συνεκδοχικά είναι τυφλή.
24. Απόλυτα ρεαλιστική εικόνα του κοινωνικού διχασμού σε πλούσιους και φτωχούς, σε θύματα και καιροσκόπους, διχασμός που βρήκει στην ιστορία των εξεγέρσεων (Jaeger, Σκουτερόπουλος).
25. Η αντιμετώπιση του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι απολύτως αρνητική από τον Πλάτωνα, ενώ αργότερα στους *Νόμους* και τον *Πολιτικό* θα μετριαστεί κάπως. Η ισοπεδωτική αρχή της ισονομίας φαίνεται να τον ενοχλεί. Η δε αναφορά στο παντοπωλείο, επιπόλαια κατά τον Guthrie, είναι ενδεικτική του υποτιμητικού τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζει την ποικιλία χαρακτήρων και ηθών που παρελαύνουν εντός του.
26. Στα πλαίσια της πεποίθησής του για την επενέργεια του γονιού στην αγωγή του παιδιού, θεωρεί ότι ένας κακός πατέρας-ολιγαρχικός, θα κάνει ένα ακόμα χειρότερο γιο-δημοκρατικό. Επομένως, η δημοκρατία είναι συνέπεια της ολιγαρχίας.
27. Η σημασία της αγωγής από μικρή ηλικία είναι κάτι που επισημαίνει ο Πλάτωνας εμφαντικά και σε άλλο σημείο της *Πολιτείας*, και βέβαια ενστερνίζεται και ο Αριστοτέλης στα *Ηθικά Νικομάχεια*, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση των αρετών και την οικοδόμηση του ήθους μέσα από τον εθισμό στις καλές πράξεις (έθος).

28. Η πολυπραγμοσύνη του δημοκρατικού ανθρώπου αντιμετωπίζεται σίγουρα απαξιωτικά από τον Πλάτωνα. Οι δραστηριότητες που έχει αφορούν τον τρόπο ζωής και των τριών τάξεων της πολιτείας, από τη στρατιωτική άσκηση και τη φιλοσοφία, έως την ανάγκη για εμπορικές συναλλαγές, πράγματα ασυμβίβαστα, όπως πιστεύει, μεταξύ τους, με αποτέλεσμα τον ψυχικό και νοητικό κατακερματισμό του.
29. Το στοιχείο αυτό δεν έχει ιστορικό χαρακτήρα, αλλά μάλλον γενικό, καθώς η τυραννίδα, με γεννήτορά της την ολιγαρχία, κυρίως αποτελούσε προστάδιο της δημοκρατίας (Guthrie). Η νεότερη τυραννίδα, μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, ήταν κατάληξη μιας καταρρακωμένης δημοκρατίας (Σκουτερόπουλος).
30. Ο καλός οιοχόος ήξερε μέχρι ποιο σημείο έπρεπε να κεράσει κρασί τους συμποσιαστές. Διαφορετικά το συμπόσιο θα κατέληγε σε παρωδία ή αισχύροτητα. Εικόνα ενδεικτική της αδυναμίας του δημοκρατικού ηγέτη να ελέγξει τα κοινωνικά στρώματα, με όλες τις συνέπειες που αυτό επιφέρει.
31. Το μέτρον άριστον του Αριστοτέλη, η επιδίωξη της μεσότητας στα πράγματα, σε αντιδιαστολή με την υπερβολή που αναπτύσσει στα *Ηθικά Νικομάχεια*, είναι πρωτογενώς διατυπωμένα εδώ.
32. Ο ιερέας του Λύκαιου Δία έπρεπε μετά τη θυσία να περιπλανηθεί για εννιά χρόνια, μέχρι την επόμενη θυσία, και σύμφωνα με λαϊκές δοξασίες μεταμορφωνόταν σε λύκο.
33. Κατά τον Ηρόδοτο, *Ιστοριών* 1,55, είναι η απάντηση της Πυθίας στον Κροίσο.
34. Ειρωνική αναφορά στους σοφούς, τη θέση των οποίων τώρα φέρονται να παίρνουν οι απελεύθεροι δούλοι και οι κηφήνες που περιστοιχίζουν τους τυράννους.
35. Οι ενύπνιες άνομες ερωτικές συνευρέσεις με τη μητέρα αποτέλεσαν βάση για τραγωδίες όπως ο *Οιδίπους Τύραννος* του Σοφοκλή, και αποτέλεσαν τον προάγγελο των θεωριών του Freud για το ασυνείδητο, τα όνειρα –id –και την επίδρασή τους μέχρι και στην ενήλικη ζωή του ατόμου.
36. Καταλυτική και εδώ η σημασία της αγωγής που διενεργείται μέσα από τη σχέση πατέρα-γιου, την οποία ο Πλάτωνας, όπως και στα προηγούμενα πολιτεύματα, εμφανίζει και στην εκφυλισμένη τυραννίδα ως υπαίτια για τη μετέπειτα πορεία του παιδιού, που τείνει να μιμείται πρωτίστως το πρότυπο του πατέρα.
37. Είναι, κατά τον Πλάτωνα, πρωταρχικής σημασίας η πάλη για κυριαρχία ανάμεσα στο ανώτερο-λογιστικό μέρος της ψυχής, και τα κατώτερα, το θυμοειδές και το επιθυμητικό, για την οικοδόμηση ενός συστήματος αξιών και τη διαχείριση της δικαιοσύνης. (Kersting) Η σύνδεση της αδικίας με την έμπρακτη της διάσταση στην περίπτωση του τυράννου συναντάται πλέον στα *Πολιτικά* του Αριστοτέλη και τον *Ηγεμόνα* του Μακιαβέλι.
38. Ο έρωτας παρουσιάζεται εκτενώς στο πλατωνικό *Συμπόσιο*. Οι μορφές του ποικίλλουν. Η κατώτερη εκδοχή του, την οποία συναντάμε εδώ, με καταστρεπτική επίδραση στον εραστή, είναι ο πάνδημος έρως, η σαρκική και μόνο επιθυμία, σε αντιδιαστολή με τον ουράνιο, που επιζητά την επαφή με την ψυχή του άλλου. Ο τόκος εν καλώ, μια ενδιάμεση κατάσταση, που αναφέρει η Διοτίμα, φαίνεται να προσιδιάζει περισσότερο στη θεώρηση του Σωκράτη.
39. Καίρια θέση κατείχε η φιλία στην κλίμακα αξιών των αρχαίων Ελλήνων. Η βαθύτητα του νοήματός της καταδεικνύεται από την ετυμολογία της λέξης, αφού φιλέω-ω=αγαπώ, σημασία με την οποία ταυτίζεται – το ρήμα αγαπώ δε χρησιμοποιούνταν με τη σημερινή σημασία, αλλά για ελάχιστονες συναισθηματικές δεσμεύσεις. Είναι τόσο

- καταλυτική η επίδρασή της, που υμνήθηκε στην ποίηση, ενώ και στην προσωκρατική φιλοσοφία είναι ενδιαφέρουσα η συμπαντική της εμβέλεια στη θεωρία του Εμπεδοκλή – φιλία και νείκος (έριδα, έχθρα) αρχέγονες δυνάμεις που κινούν τον σύμπαν.
40. Το λόγο παίρνει τώρα ο Γλαύκων (ο άλλος αδερφός του Πλάτωνα, μετά τον Αδείμαντο) και σηματοδοτείται η μετάβαση στο θεμελιώδες ερώτημα που αυτός είχε θέσει στην αρχή του δεύτερου βιβλίου, ποιος δηλαδή είναι πιο ευτυχισμένος, ο δίκαιος ή ο άδικος (361d3).
 41. Η σχέση ατόμου και πόλης και η ανάκλαση του ατομικού ήθους στο ήθος της πόλης χρήζει προσοχής. Όπως ο φιλόσοφος-άρχοντας κυριαρχείται από τη λογική, ο τύραννος βασανίζεται από τα πάθη του, με άμεσο αντίκτυπο στην πολιτεία που κυβερνά. Ο Αριστοτέλης αξιοποιεί τη σχέση πολίτη-πόλεως συστηματικά στα *Ηθικά Νικομάχεια* και στα *Πολιτικά*.
 42. Αναφέρεται στη διδασκαλία για την τριμερή διαίρεση της ψυχής, στο τέταρτο βιβλίο (436 a κ.εξ.) και γίνεται η αντιστοιχία της με τις τρεις κοινωνικές τάξεις της άριστης πόλης.
 43. Η διάκριση σε φιλόσοφο, φιλόνομο και φιλοκερδή βίο έχει τις απαρχές της στον Πυθαγόρα (Διογ. Λαέρτιος, 8,8) και αναφέρεται αντίστοιχα και στα *Ηθικά Νικομάχεια* του Αριστοτέλη.
 44. Ο φιλόσοφος έχει γνώση των ηδονών του σώματος, αλλά τις υποτάσσει στη λογική και διάγει ήρεμο βίο χωρίς εσωτερικές αναταραχές και παλινδρομήσεις. Η αλήθεια των όντων είναι και το επιστέγασμα της αναζήτησης του φωτός στην αλληγορία του σπηλαίου, όπου ο πρώην δεσμώτης των αισθήσεων και των όσων αυτές προσφέρουν, καταφέρνει να βγει από το σπήλαιο και να αντικρίσει την αληθινή πραγματικότητα, της οποίας μόνο απεικασματα γνώριζε μέχρι τώρα.
 45. Στα συμπόσια, η πρώτη σπονδή γινόταν προς τιμήν του Δία και των άλλων θεών του Ολύμπου.
 46. Δεν κατονομάζεται ο σοφός εδώ, αλλά, σύμφωνα με τον Adam, σχετίζεται είτε με τους Πυθαγόρειους και τη φράση τους σώμα-σήμα, δηλαδή ότι το σώμα είναι τάφος της ψυχής, άρα κάτι το ακάθαρτο, είτε με τους Ορφικούς.
 47. Η ενδιάμεση κατάσταση ανάμεσα στις δύο ακραίες, λύπη και χαρά, αξιοποιείται διεξοδικά από τον Αριστοτέλη στα *Ηθικά Νικομάχεια*, στα πλαίσια της ανάλυσής του για την έννοια της μεσότητας.
 48. Η κίνηση συνδέεται με το γίνεσθαι, τη διαρκή εξέλιξη, όπως λέει ο Ηράκλειτος, ενώ η στάση, το είναι, με την ουσία των όντων. Ο Παρμενίδης προτάσσει το είναι του γίνεσθαι. Είναι πρωταρχικές κοσμογονικές δυνάμεις. Εδώ ο Πλάτωνας φαίνεται να καταφάσκει στη σταθερότητα του είναι και τη γαλήνη που επέρχεται μετά τη δίνη της κίνησης των κατώτερων μερών της ψυχής. Αντίθετα, ο Αριστοτέλης προάγει το γίνεσθαι που οδηγεί στην εντελέχεια, την τελειοποίηση της μορφής των όντων.
 49. Η ησυχία έγινε αργότερα αυτοσκοπός στους χριστιανούς μοναχούς Ησυχαστές, και τους Νηπτικούς Πατέρες της Εκκλησίας γενικά, ως αποτέλεσμα της ασκητικής τους πορείας από την εμπάθεια (εμπαθή προσκόλληση στα κοσμικά) στην απάθεια μέσα από τη συνεχή προσευχή και τη νηστεία.
 50. Η άγνοια της αλήθειας, κατά τον Πλάτωνα, είναι το κυρίαρχο δεσμοκτήριο των έγκλειστων σε αυτήν, την οποία επιτείνει η απατηλή παρουσία του αισθητού κόσμου

- που εκμαυλίζει τη σκέψη και τα ήθη.
51. Το αναλλοίωτο ον, το αληθώς ον, το Είναι, το Εν, όπως θα πει αργότερα ο νεοπλατωνικός Πλωτίνος, είναι τα πλατωνικά λεκτικά ενδύματα της ανώτερης ουσίας του Αγαθού και της Αλήθειας, είτε αυτή ταυτίζεται με το θείον είτε όχι.
 52. Εδώ είναι εμφανής ο πλατωνικός διυσιμός, ο ρητός διαχωρισμός της ψυχής από το σώμα. Η πραγματικότητα εδράζεται στην υπόσταση της ψυχής. Θιασώτες αυτής της θεώρησης υπήρξαν κυρίως ο Πλωτίνος, αλλά και χριστιανοί ασκητές, όπως ο Ωριγένης και ο Ευάγγριος ο Ποντικός, οι οποίοι όμως κρίθηκαν αιρετικοί από την επίσημη Εκκλησία.
 53. Η αρχαία παράδοση αναφέρει ότι ο ποιητής Στησίχορος τυφλώθηκε όταν παρουσίασε προσβλητικά την ωραία Ελένη. Τότε ανασκεύασε με την *Παλινωδία* του, όπου η Ελένη παρουσιάστηκε ως αθώα, αφού το είδωλό της ήταν στην Τροία, ενώ η ίδια βρέθηκε ιέρεια σε βαρβαρική γη. Πάνω σε αυτή την εκδοχή έγραψε και ο Ευριπίδης την τραγωδία του με τίτλο *Ελένη*.
 54. Επιβεβαιώνει ο Πλάτωνας εδώ ότι η δικαιοσύνη είναι αποτέλεσμα της ψυχικής ισορροπίας του ατόμου, και όχι κοινωνική ανάγκη, όπως υποστήριξε ο σοφιστής Πρωταγόρας στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο. Εκεί, προκειμένου να επιβιώσει το ανθρώπινο γένος, ο Δίας έστειλε την αιδώ και τη δίκην, τη δικαιοσύνη, που αποτέλεσαν τα θεμέλια του ανθρώπινου πολιτισμού.
 55. Επίπεδος θεωρείται ο αριθμός 9 γιατί προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό 3 επί 3 (Hiller).
 56. Προκειμένου να μη θεωρηθεί το λογιστικό ισάξιο των άλλων μερών, υψώνονται στην τρίτη δύναμη – τρίτη αύξηση συνεχώς, για να προκύψει τελικά ότι η ζωή του φιλοσόφου είναι 729 φορές καλύτερη από του τυράννου (Nettleship). Σύμφωνα επίσης με το ημερολογιακό σύστημα των Πυθαγόρειων, τα ημερονύκτια είναι 729 και άλλοι τόσοι οι μήνες του χρόνου (ενιαυτού). Ίσως ο Πλάτωνας επιχειρεί μια καθολικότερη διάσταση του αγώνα της ανθρώπινης υπόστασης (P.Friendlander, Σκουτερόπουλος).
 57. Η Χίμαιρα, σύμφωνα με την παράδοση, ήταν μπροστά λιοντάρι, πίσω δράκος και στη μέση αίγα (*Ιλιάδα* Z, 181). Η Σκύλλα είχε πρόσωπο και στέρνο γυναίκας, έξι κεφάλια σκύλου και δώδεκα πόδια. Ο Κέρβερος, το σκυλί του Άδη, είχε τρία κεφάλια σκύλου, ουρά δράκου και κεφάλια φιδιού στην πλάτη. Η ψυχή, που ποικιλόμορφα αναπαριστάται εδώ, ίσως παραπέμπει στην πολυπλοκότητα της ανθρώπινης υπόστασης, πριν αυτή ισορροπήσει με τη δύναμη της λογικής σε μια ενότητα (Friendlander).
 58. Ο πνευματικός άνθρωπος, που υποτάσσει στο πνεύμα ακόμα και την ίδια του τη φύση. Η αναδίπλωση στην ουσία της ύπαρξης αποτελεί εσωτερικότητα, που αργότερα, κατά τον υπαρξισμό του 19ου αι. μνήθηκε από τον Δανό φιλόσοφο Kierkegaard, ο οποίος εμπνεύστηκε κυρίως από τον Σωκράτη και τη διαλεκτική του.
 59. Η σύζυγος του μάντη Αμφιάραου, ο οποίος κρύφτηκε έχοντας προβλέψει την έκβαση της εκστρατείας των επτά επί Θήβας, αλλά προδόθηκε από τη γυναίκα του, η οποία εξαγοράστηκε από ένα χρυσό περιδέραιο που της πρόσφερε ο Πολυνεΐκης.
 60. Ίσως περιλαμβάνει κατώτερα χαρακτηριστικά του θυμοειδούς (όπως οξυθυμία) που δεν προσιδιάζουν στο περήφανο λιοντάρι (Σκουτερόπουλος).
 61. Μεταφορική και όχι κοινωνιολογική η αναφορά στο δούλο.

62. Εδώ συνδέεται το τέλος της συζήτησης με την αφετηρία της. Η συζήτηση για την ωφέλεια και την ευδαιμονία πλέον έχει υπεισέλθει στα έγκατα της ψυχής.
64. Είναι η καθαρότερη ένδειξη ότι το πολιτειακό σύστημα του Πλάτωνα είναι ιδεατό και δύναται, ίσως, να εγκαθιδρυθεί πρωτίστως στην ψυχή κάθε ατόμου. Η λέξη ουρανός δε φαίνεται να προσιδιάζει στη μεταφυσική έννοια του χριστιανισμού, ωστόσο δεν εμπίπτει σίγουρα στα γήινα και προσπελάσιμα με τις αισθήσεις πράγματα.
65. Ξεκάθαρα προτάσσει το ήθος του ανθρώπου, που, ωστόσο, καλείται να ανταποκριθεί δημιουργικά στα κελεύσματα της ζωσας πραγματικότητας γύρω του. Η αναφορά υπονοεί πιθανότατα τον Σωκράτη, ο οποίος έκανε πράξη την ηθική του ακεραιότητα.
66. Η αρνητική στάση απέναντι στην ποίηση γενικότερα –άλλωστε το επίθετο μμητική δηλώνει κάθε μορφή της, μια και αναπαριστά τον αισθητό κόσμο εν γένει– ξεκίνησε από το τρίτο βιβλίο, όπου έγινε νύξη.
67. Στο τέταρτο βιβλίο σημειώνεται η τριμερής διαίρεση της ψυχής σε λογιστικόν, θυμοειδές, δηλαδή συναισθήματα, και επιθυμητικόν, που είναι τα ένστικτα.
68. Μπορεί να εκφράζει την επιφύλαξη του για τους ποιητές, αλλά στον Όμηρο δείχνει αληθινό σεβασμό. Ως πατέρας της τραγωδίας χαρακτηρίζεται και στο διάλογο *Θεαίτητος*.
69. Η μέθοδος αυτή ήταν απολύτως οικεία στους συνομιλητές του Σωκράτη, σύμφωνα με την οποία η ιδέα ενός πράγματος παρουσιαζόταν ξεχωριστά από τις αισθητές της εκδοχές. Εδώ χρησιμοποιείται το κρεβάτι και το τραπέζι για να γίνει κατανοητή η ευρύτερη κατηγορία που τα ενέχει. Σύμφωνα με τον Adam, ωστόσο, η επιλογή τους έναντι στοιχείων της φύσης, δείχνει κάποια υποτίμηση στο πρόσωπο των ζωγράφων, καθώς υπεισέρχεται και κάποιος τεχνίτης για να τους δώσει μορφή, την οποία στη συνέχεια αυτοί αναπαριστούν. Μια ενδιαφέρουσα, πιο ψυχαναλυτική ερμηνεία της χρήσης τραπέζιων και κρεβατιών είναι ότι, επειδή συμβολίζουν τις ερωτικές επιθυμίες και το φαγητό, εμπίπτουν στο κατώτερο μέρος της ψυχής, το επιθυμητικό. Άρα, και η χρήση των παραδειγμάτων συμβάλλει στην υποτίμηση της τέχνης από τον Πλάτωνα.
70. Βασική συνεισφορά του Πλάτωνα στη γνωσιολογία είναι το σχήμα του αφηρημένου κόσμου των ιδεών, του οποίου η θέαση εξασφαλίζει την αληθινή γνώση. Αυτή επιτυγχάνεται με την προσέγγιση της υπεραισθητής πραγματικότητας μέσω της σωκρατικής διαλεκτικής. Αυτό είναι σίγουρα ένα επίπονο εγχείρημα, καθώς η πλειοψηφία των ανθρώπων επαναπαύεται στα πλαίσια της αισθητής πραγματικότητας, που δεν αποτελεί ασφαλή πηγή γνώσης. Αυτό ακριβώς επιχειρεί εδώ σταδιακά να αποδείξει μαιευτικά ο Σωκράτης
71. Η αναφορά στο θεό ως δημιουργό είναι η παλαιότερη και η μοναδική στο έργο του Πλάτωνα (Σκουτερόπουλος). Βέβαια, δεν έχει τόσο θεολογικό βάρος, καθότι γενικά ο Πλάτωνας προτάσσει την ιδέα του αγαθού ως κορωνίδα των ιδεών.
72. Είναι βασική εδώ η διαφοροποίηση των φαινομένων από την ουσία τους, το φαίνεσθαι και το είναι. Αυτή τη διαφοροποίηση ακολούθησε και ο Καντ (19ος αι.), που μίλησε για φαινόμενα καθεαυτά και αισθητά, για την υπερβατολογική συνείδηση που τα διαχωρίζει, θεμελιώνοντας τη νεότερη λογική και μεταφυσική.
73. Ο Χαρώνδας ήταν νομοθέτης της Σικελίας και της Κάτω Ιταλίας τον 6ο αι. π.Χ. Ο Σόλωνας, με τις σπουδαίες νομοθετικές του μεταρρυθμίσεις, ανέπτυξε κοινωνικά και πολιτικά την Αθήνα του 6ου αι. π.Χ.

74. Θαλής ο Μιλήσιος, ο αρχαιότερος Έλληνας φιλόσοφος και επιστήμονας (7ος-6ος αι. π.Χ.), ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας. Προσπάθησε πρώτος να εξηγήσει τα φυσικά φαινόμενα αφήνοντας κατά μέρους τις μυθολογικές εξηγήσεις, και τα ανήγαγε σε μια δομική αρχή, που υπέθεσε ότι είναι το νερό (φιλοσοφικό και κοινωνιολογικό λεξικό, τ. 2, σ. 248).
Ο Ανάχαρσης (6ος αι. π.Χ.), ένας από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας επίσης, θαυμαστής του ελληνικού πολιτισμού, αναφέρεται από τον Ηρόδοτο και τον Λουκιανό. Υπήρξε πρότυπο των Κυνικών φιλοσόφων του 4ου αι., καθώς θεωρήθηκε απλός και αδιάφθορος άνθρωπος.
75. Μεγάλος μαθηματικός από τη Σάμο (6ος αι. π.Χ.), η σχολή του οποίου στον Κρότω της Κάτω Ιταλίας θεωρείται το πρώτο πανεπιστήμιο του κόσμου.
Η πυθαγόρεια θεωρία συνίσταται στον ασκητικό τρόπο ζωής και έχει συνάψεις με την πλατωνική (Φιλοσοφικό κοινωνιολογικό λεξικό τ.4, σ. 264).
76. Ποιητής από τη Σάμο, του 7ου αι. π.Χ., στον οποίο αποδίδεται το έπος *Οιχαλίας άλωσις*. Η ετυμολογία της λέξης, κρέως (κρέας) και φύλον, παραπέμπει βέβαια σε ό,τι αφορά τις απολαύσεις που επιδιώκουν τα ένστικτα, και αυτό τον καθιστά αντικείμενο ειρωνείας από τον Πλάτωνα.
77. Οι σοφιστές Πρωταγόρας και Πρόδικος μεσουρανούσαν την εποχή του Σωκράτη, με τις απόψεις τους όμως ήταν ολωσδιόλου αντίθετες. Η απαξία της έννοιας της απόλυτης αλήθειας και η σχετικοποίηση αυτής (πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος εστί), αποτέλεσε τον αντίποδα της σωματικής πίστης στο αναλλοίωτο και αληθινό Είναι του όντως όντος. Ο Πρωταγόρας, επιπλέον, διακήρυξε μια καθαρά αγνωστικιστική θεωρία περί θεών, όπου δήλωνε την άγνοιά του για την ύπαρξή τους, θέση για την οποία βέβαια στηλιτεύτηκε με την καταστροφή των βιβλίων του από τους Αθηναίους. Εδώ βέβαια είναι καθαρά ειρωνική η αναφορά σε αυτούς, που επί μισθώ διακήρυσσαν τη δυνατότητά τους να διδάξουν στον πολίτη την αρετή ως ευβουλία (λήψη σωστών αποφάσεων) στα ιδιωτικά και πολιτικά τους ζητήματα, όπως διατείνεται ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο.
78. Προκαλεί εξαιρετική εντύπωση η κάθετη απόρριψη της αξίας του έργου του Ομήρου. Σύμφωνα με μελετητές, «πρόκειται για την πρώτη εικονομαχία της ιστορίας» και πρέπει να συνυπολογιστεί ότι την εποχή της συγγραφής της I (4ος αι.) υπήρχε μια τάση προσήλωσης της τέχνης στην αισθητική της μορφή, σε βάρος της ουσίας και του πνεύματος που αυτή ενέχει.
79. Η εικόνα του αλόγου συναντάται με προεκτάσεις μεταφορικές στον πλατωνικό *Φαίδρο* (246a κεξ), όπου καλείται ο ηνίοχος να τιθασεύσει τα δύο άλογα, που αντιπροσωπεύουν το θυμωειδές και το επιθυμητικό, ταυτιζόμενος με το λογικό που πρέπει να επιτελεί αυτό το έργο. Όσον αφορά τη σύγκρουση πνεύματος και σαρκικών ηδονών, αποδίδεται με την αντιδιαστολή του πειθαρχημένου αλόγου με το ατίθασο, το οποίο, αδιαφορώντας για το μαστίγωμα του ηνίοχου, αφηνιάζει, ενώ, ακόμα και αν δαμαστεί, είναι επιρρεπές στον πειρασμό των αισθητών. Ανάλογα, και οι άριστοι κατορθώνουν να απαλλαγούν από τα ορατά, ενώ οι αδύναμοι ηθικά παρασύρονται από τις απειθαρχές ροπές των ενστίκτων.
80. Την εποχή του Πλάτωνα, η ζωγραφική όδευε σε μια επανάσταση, αφού στο προοπτικό βάθος προστέθηκε το παιχνίδι με το φως και τη σκιά, ανοίγοντας το δρόμο για οπτικά παιχνίδια της ψευδαισθήσεως (H.Gombrich), που ο Πλάτωνας δεν ενέκρινε, προφανώς

- λόγω της άρνησης για την παγίδα του κόσμου των ψευδαισθήσεων.
81. Η γνωστική δύναμη της ψυχής αποτελείται από την αίσθηση και τη νόηση που ανταποκρίνονται στη διαφορά πίστωσης (πεποίθησης) και επιστήμης (βαθιάς γνώσης). Και στο έβδομο βιβλίο του αναφέρθηκε σε αυτήν (523 e3).
 82. Αδιαχώριστα συνδεδεμένη με τη θεωρία των ιδεών είναι η θεωρία περί ψυχής. Στους διαλόγους του Πλάτωνα *Αλκιβιάδης* (129e-131a, 132c-133c) και *Πρωταγόρας* (332a) ο άνθρωπος είναι η ψυχή του, μέσα στην οποία αντικατοπτρίζεται το θείο. Άρα εξυπακούεται ότι η μέριμνα για την ψυχή έχει μεγαλύτερο βάρος από τη σωματική και των υλικών γενικά. Στο *Θεαίτητο* (176b) η ψυχή είναι ομοίωσις θεώ, εφόσον γνωρίζει το θεό. Η ψυχή του ατόμου, εκτός από κινητήρια δύναμη της σωματικής ζωής, φαίνεται να είναι και ομοειδής προς την ψυχή του κόσμου.
 83. Και στον πλατωνικό *Φαίδωνα* (65e κ.εξ.) παρουσιάζεται η τάση του σώματος να επηρεάζει την ψυχή, από την εξουσία του οποίου, αν κανείς απαλλαγεί, διευκολύνεται η αναγωγή στον κόσμο των Ιδεών.
 84. Το μέρος της ψυχής που θεωρεί τα πράγματα αντικειμενικά δεν μπορεί να συνυπάρξει με αυτό που τα βλέπει υποκειμενικά, άρα σφάλει. Και η αντικειμενική θεώρηση προσιδιάζει στο λογικό μέρος, το οποίο εκ των πραγμάτων θα έρθει σε αντίθεση με κάποιο κατώτερο, αντίθεση που θα διχάσει βέβαια τον άνθρωπο (Adam).
 85. Γενικά η υπερβολική έκφραση του πόνου αντιμετωπιζόταν ως βαρβαρική από τους Έλληνες, που τιμούσαν το νεκρό έργο και λόγω, όπως λέει ο Θουκυδίδης στον *Επιτάφιο* του, με τις προβλεπόμενες τιμές και με επικήδειο λόγο. Αυτό είναι εμφανές και στον Όμηρο σε αντιδιαστολή με τις τιμές των Ελλήνων προς τους νεκρούς τους, που είχαν αθλήματα και δείπνα.
Ο νόμος εδώ αναφέρεται σε νομοθετική ρύθμιση του Σόλωνα, με την οποία προσπάθησε να ελέγξει τις δημόσιες εκδηλώσεις πένθους στην Αθήνα.
 86. Με την αναφορά στα ζάρια υποδηλώνεται η παροδικότητα των εγκοσμίων, που αλλάζουν άρδην με μια απλή ζαριά, σε σύγκριση με τη σταθερότητα της αναλλοίωτης ουσίας που διέπει το σύμπαν. Πιο κάτω, στη μεταφυσική του πλέον προσέγγιση για τη μετά θάνατον ζωή, οι ψυχές με κλήρωση θα επιλέξουν πάλι τις καινούριες ζωές τους.
 87. Ο διάλογος από αυτό το σημείο και εξής δίνει τη θέση του στο μονόλογο, που θα αναλωθεί σε μεταφυσικές πλέον προεκτάσεις.
 88. Σχετικά με την επικριτική ματιά του Σωκράτη στην ομηρική μυθολογία, σημειώνεται ότι τόσο αυτή όσο και ο Ησίοδος αλλά και οι ορφικοί ποιητές παρουσίασαν με βιαιότητα την ανατροπή των παλιότερων δυναστειών των θεών από τις νεότερες. Ενδιαφέρον αποτελεί ότι και η επίθεσή του στην τραγωδία αφορά ιδίως τον Αισχύλο, που να μην καθιερώθηκε ως ο θρησκευόμενος ποιητής, αλλά μέχρι και ύβρη στο θεό Απόλλωνα του έχει καταλογιστεί (A. Taylor).
 89. Δεν έχει βρεθεί η προέλευση αυτών των φράσεων, πιθανώς είναι από κωμωδίες που έχουν χαθεί. Αυτό που φαίνεται να θέλει να δείξει ο Πλάτωνας είναι πιθανώς επιθέσεις που υπέστησαν οι φιλόσοφοι από ποιητές, οι οποίοι τους χαρακτήριζαν κατά αυτούς τους τρόπους, σκυλιά που γαβγίζουν κ.λπ. (Wilamowitz). Ωστόσο κατά τον Adam η παλιά αυτή διαμάχη που αναφέρει εδώ δεν έχει σημειωθεί ρητά, παρά μόνο από την πλευρά των φιλοσόφων που επέκριναν τους ποιητές (Ξενοφάνης και Ηράκλειτος).
 90. Η μεταφυσική του Πλάτωνα βασίζεται ξεκάθαρα στο διπολισμό φθαρτότητας και αναλλοίωτη διάστασης των πραγμάτων, καλού και το κακού, χρονικότητας και

- αιωνιότητας, έννοιες που η χριστιανική διδασκαλία εδραίωσε και επέκτεινε.
91. Η έκπληξη του Γλαύκωνα δεν δικαιολογείται, καθώς στο διάλογο *Φαίδων* είχε συζητηθεί η αθανασία της ψυχής, αλλά ίσως σκόπιμα εμφανίζεται εδώ για να αισθητοποιήσει ξεκάθαρα τη μετάβαση σε αμιγώς μεταφυσική αναφορά.
 92. Υπήρχε η πεποίθηση ακόμα και πριν τους προσωκρατικούς ότι το υλικό προέλευσης του κόσμου προέρχεται από κάτι άφθαρτο και αιώνιο. Ο Παρμενίδης, από τους προσωκρατικούς, αναφέρεται επίσημα στη σταθερότητα του αιώνιου Είναι, του σταθερού σημείου αναφοράς των πάντων.
 93. Η εικόνα του Γλαύκου δαίμονα της θάλασσας αξιοποιείται για να παρομοιαστεί η διφυής υπόσταση της ψυχής, πώς θα έπρεπε να είναι και πώς είναι. Παρόμοια εικόνα των ψυχών θα αναφερθεί παρακάτω, όταν αυτές επιστρέφουν, άλλες καθαρές άλλες ακάθαρτες (Friedlander). Και βέβαια οι καθαρές ψυχές είναι μόνο όσες τρέφουν φιλοσοφικό έρωτα για την αλήθεια.
 94. Σύμφωνα με το μύθο αυτό όταν ο βοσκός Γύγης ανακάλυψε τη μαγική ιδιότητα ενός δαχτυλιδιού να τον εξαφανίζει όποτε το επιδίωκε, το εκμεταλλεύτηκε μέχρι εσχάτων, και δια μέσου εγκλημάτων κατόρθωσε να γίνει βασιλιάς. Από δω ορμώμενος ο Σωκράτης θέτει το ζήτημα της εκουσίας ή καταναγκαστικής υπακοής στο νόμο από την πλευρά του ατόμου.
 95. Ο Άδης, ο θεός του Κάτω Κόσμου, γιος του Κρόνου και της Ρέας, πολέμησε τους Τιτάνες με μια περικεφαλαία, δώρο των Κυκλώπων, που τον έκανε αόρατο.
 96. Οι διηγήσεις του Οδυσσέα στην αυλή του Αλκίνοου, του βασιλιά των Φαιάκων, είναι οι ραψωδίες ι-μ της *Οδύσσειας*, στις οποίες περιλαμβάνεται και η Νέκυια, όπου περιγράφεται το ταξίδι του Οδυσσέα στον Κάτω Κόσμο. Κατά το αρχαίο λεξικό Σούδα, η λέξη διήγηση εδώ, στο πρωτότυπο *Αλκίνου Απόλογοι*, έχουν την έννοια της φλυαρίας.
 97. Σύμφωνα με τη Σούδα, το Ηρ είναι όνομα εβραϊκό, που αναφέρεται και στον κατάλογο των προγόνων του Ιωσήφ. Υπήρξε γιος του Αρμενίου και όχι αρμενικής καταγωγής (Σκουτερόπουλος).
 98. Παρατηρούμε σημαντικές αναλογίες της εικονοποιίας του παραδεισίου ουράνιου τόπου και της κρίσης των ψυχών με αυτήν της χριστιανικής παράδοσης.
 99. Η περιπλάνηση των ψυχών ήταν γύρω στα χίλια χρόνια, δέκα φορές μεγαλύτερη από τη μέγιστη διάρκεια εκατό χρόνων ζωής του ανθρώπου.
 100. Πλαστό πρόσωπο από τον Πλάτωνα, κατά πάσα πιθανότητα (Adam).
 101. Τα υποζώματα ήταν σκοινιά με τα οποία στερέωναν την τριήρη.
 102. Οι ουράνιες περιστροφές των σωμάτων όλου του σύμπαντος, το αδράχι ως άξονας του ίδιου του σύμπαντος, είναι κοσμολογικές αναφορές που προσδίδουν ακόμα μεγαλύτερη μεταφυσική διάσταση στην πλατωνική εσχατολογία (Guthrie).
 103. Η Λάχηση μοίραζε τους κλήρους στους ανθρώπους, η Κλωθώ έπλεκε το νήμα της ζωής τους, ενώ η Άτροπος επισφράγιζε αναπότρεπτα το μέλλον των ψυχών.
 104. Ξεκάθαρη αμφισβήτηση από τον Πλάτωνα της πανάρχαιας πεποίθησης στο πεπρωμένο. Ο άνθρωπος επιλέγει την πορεία του. Η δήλωση για το αυτόβουλο του ανθρώπου είναι εξαιρετικά σημαντική για την υπόσταση της Πολιτείας, όπου θεωρείται ως πρώτη αξία η παιδεία για τη θεμελίωση μια υγιούς κοινωνίας.
 105. Εδώ δημιουργείται κάποια σύγχυση στην κατανόησή μας, γιατί οι ψυχές αφενός παρουσιάζονται υπεύθυνες για το βίο που θα επιλέξουν, αφετέρου είναι ανεύθυνες για την εκλογή τους μέχρι να τους πέσει ο κλήρος.

106. Εδώ ο Σωκράτης θέλει να επιτονίσει τις προσωπικές επιλογές που καθορίζουν τη ζωή του ατόμου. Κατά τον Σκουτερόπουλο, ο Πλάτωνας δε δίνει υπόσταση στη μετενσάρκωση, η οποία λειτουργεί συμβολικά για να δείξει πόση σημασία έχει η καθημερινότητα για την οικοδόμηση ενός καθολικά αξιοπρεπούς βίου.
107. Η μεσότητα σε σχέση με τις ακρότητες είναι η καλύτερη επιλογή, το δέον πράττειν, όπως προαναφέρθηκε, απασχολεί συστηματικά τον Αριστοτέλη στα *Ηθικά Νικομάχεια*.
108. Απόψεις για τη μακρόθυμη αντιμετώπιση των δυσκολιών της ζωής, που διακήρυξαν με ζήλο οι Στωικοί, οι Επικούρειοι και οι χριστιανοί Πατέρες.
109. Εδώ απηχείται η σωκρατική άποψη ότι ουδείς εκών κακός, και δε θα έπραττε αδικία αν το γνώριζε εκ των προτέρων.
110. Σε αυτό το σημείο σημειώνεται μια βασική αντίθεση ανάμεσα στην πλατωνική-σωκρατική θέση και τον Αριστοτέλη.
Ο Σωκράτης θέλει το φιλοσοφικό έρωτα να πηγάζει εκ των έσω, να διέπει και να καθορίζει πλήρως την ανθρώπινη υπόσταση, παρασύροντας καθετί στη δίνη του. Από την άλλη ο Αριστοτέλης, στα *Ηθικά Νικομάχεια*, θεωρεί ότι η αρετή είναι αποτέλεσμα σωστών πράξεων, τις οποίες κανείς με την αγωγή και τη συνεχή εξάσκηση εδραιώνει και συνεπώς, εξ έθους-συνήθειας, γίνεται ηθικός.
111. Ο Θάμυρις ήταν αιοδός που τόλμησε μουσικό αγώνα με τις Μούσες, με αποτέλεσμα μετά την ήττα του να τυφλωθεί.
112. Ο Αίαντας κυριεύτηκε από τόση οργή, την άτη, που έφτασε σε σημείο παραφροσύνης (έσφαξε όλο το κοπάδι των προβάτων των Αχαιών πιστεύοντας ότι είναι οι ίδιοι), όταν μετά το θάνατο του Αχιλλέα τα όπλα του δόθηκαν στον Οδυσσέα και όχι στον ίδιο.
113. Μυθολογικό πρόσωπο, που, σαν την Άρτεμη, αγαπούσε το κυνήγι.
114. Ο Επειός κατασκεύασε το Δούρειο Ίππο με τον οποίο οι Αχαιοί κατέλαβαν την Τροία
115. Στην *Ιλιάδα* Β, 211, η περιγραφή του τον ταύτισε με τον δειλό, πανούργο και προπετή άνθρωπο.
116. Παρομοίως είναι γνωστή η ανάλογη ιδιότητα των ποταμών της Μνήμης και της Λήθης όπου παροτρύνονταν ή μη οι ψυχές να πιουν νερό (σε μυστηριακά πάντα συμφραζόμενα). Πάντως, η ονομασία του Αμέλητα ποταμού, δεν είναι τυχαία, αφού αμέλεια είναι η ξεγνοιασιά, που αντιτίθεται στην πνευματική εγρήγορση. Και νοηματικά συγγενεύει με τη Λήθη που αντιβαίνει αντίστοιχα στην Α-λήθεια, το μέλημα του λογικού ανθρώπου. Θα σημειώσουμε εδώ την έμφαση που δίνει ο Πλάτωνας στην ανάμνηση με την οποία ταυτίζει τη γνώση – οι γνωστικές δομές προϋπάρχουν και απλώς καλούμαστε να τις θυμηθούμε (διάλογος *Θεαίτητος*). Επομένως η αναφορά εδώ στη μνήμη και τη λήθη ίσως έχει την καταληκτική σημειολογία ότι είναι καταστροφική η λήθη, αφού ταυτίζεται με την άγνοια, άρα τον αφιλοσόφητο βίο που κυριαρχείται από τα κατώτερα μέρη της ψυχής.
117. Κατά τον Κακριδή, φτάνοντας στο τέλος της *Πολιτείας*, ξεχνάμε τα πρόσωπα με τα οποία συνομιλεί ο Σωκράτης, που είναι ο Γλαύκων και ο Αδείμαντος από το δεύτερο και εξής βιβλίο, ενώ στο πρώτο υπήρχε η θορυβώδης ατμόσφαιρα ενός πανηγυριού με τον Πολέμαρχο να πρωτοστατεί, αρχικά. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε ένα πιο σοβαρό περιβάλλον στο σπίτι του Κέφαλου, για να καταλήξουμε να ξεχάσουμε σταδιακά τους υπόλοιπους, όπως στο θέατρο τους δευτεραγωνιστές, και να επικεντρωθούμε

- στη γοητεία των λόγων του Σωκράτη.
118. Απόδοση του *ευ πράττομεν* του πρωτοτύπου, που είναι παραλλαγή του *ευ πράττειν* – ένας συχνός χαιρετισμός του Πλάτωνα. Είναι διττή η σημασία του τόσο «να ευτυχούμε» όσο και «να πράττουμε ορθά» (Σκουτερόπουλος).
119. Η *Πολιτεία* κλείνει σε αυτό το σημείο, μετά από μια μυστηριακού περιεχομένου αφήγηση για τις επιλογές των ψυχών. Η διαλεκτική του Πλάτωνα, όπως παρατηρούμε, δεν καταντά ορθολογική, αλλά έχει έντονο το συναισθηματικό και λογοτεχνικό ύφος. Ο Κ.Γεωργούλης σημειώνει (*Ιστορία της ελληνικής φιλοσοφίας*) ότι διά του διαλόγου γεννιέται στην ψυχή του αναγνώστη η δύναμη του έρωτα, που ωθεί το διαλεγόμενο στη θέα του αληθινού.